

3. *Дебабов С.А.* Японія. – М., 1973.
4. *Карпенко В.* Японія в глянці і без нього. – К.: Молодь, 1989.
5. *Магидович И.П.* Японские острова. – М., 1948.
6. *Овчинников Всеволод.* Сакура и дуб. Впечатления и размышления о японцах и англичанах. (Любое издание).
7. *Пронников В.А., Ладанов И.Д.* Японцы: этнопсихологические очерки. – М., 1996.
8. *Таити Сакаия.* Что такое Япония. – М., 1992.
9. *Цветов В.* Лес за деревьями. – М., 1994.
10. Япония: Справочник / Под ред. Г.Ф.Киша, К.О.Саркисова и др. – М., 1992.

Тема 4. Антична культура. Україна періоду античності. Греція

Визначення та особливості античної культури.

Загальна періодизація культури Стародавньої Греції. *Крито-мікенська* (егейська) культура (III-II тис. до н.е.). *Героїчний* (гомерівський) період (XI-IX ст. до н.е.). *Архаїчний* період (VIII-VI ст. до н.е.). *Класичний* період (V ст. – ост. чверть IV ст. до н.е.). Культура епохи *еллінізму* (ост. чв. IV ст. – I ст. до н.е.).

Формування грецької міфології. Боги-олімпійці. Поема “*Теогонія*” Гесіода про родовід грецьких богів. Поеми Гомера “*Іліада*” та “*Одісея*” – ґрунтовне джерело грецької міфології. *Троянська війна*. Археолог-аматор *Генріх Шліман* та розкопки легендарної Трої у XIX ст.

Лірична поезія (*Архілох, Алкей, Сапфо*). Виникнення грецького театру та розвиток драматургії. Трагедії *Есхіла, Софокла, Еврипіда*, комедії *Арістофана*.

Розвиток образотворчого мистецтва. *Вазовий живопис*. Формування *доричного, іонічного та корінфського ордерів* в архітектурі. Творчість скульптора *Фідія* (поч. V ст. до н.е.). Афінівський *Акрополь* та його головний храм *Парфенон*.

Давньогрецькі чудеса світу та їх історія: *храм Артеміді в Ефесі; статуя Зевса в Олімпії; мавзолей в Галікарнасі; Колосс Родоський та Маяк на острові Фарос*.

Давньогрецькі філософи та їх школи.

Історія виникнення Олімпійських ігор.

Еллінізм – завершальний етап давньогрецької культури. Вчення *стойків* та *епікуреїзм*. *Родоська*, *Пергамська* та *Александрійська* скульптурні школи.

Грецькі поселення Північного Причорномор'я: *Ольвія*, *Херсонес*, *Пантікапей* тощо. Вплив високої культури Еллади на культуру населення України часів античності.

Кіммерійці (X-VII ст. до н.е.), *скіфи* (VII-III ст. до н.е.), *сармати* (III ст. до н.е. – III ст. н.е.) на теренах України. Свідчення Геродота та Гомера про кіммерійців. Описи Скіфії Геродотом. Розвиток ювелірного мистецтва скіфів. Найзначніша археологічна знахідка XX ст. – золота *Пектораль* скіфів. Скіфські кургани. Культурні зв'язки Стародавньої Греції та Скіфії. Діодор Сіцилійській про сарматські кочові племена. Світове значення давньогрецької культури.

Реферати

1. Античність та її місце в історії світової культури.
2. Давньогрецька міфологія і її роль в культурі Греції.
3. Культура Греції класичної доби.
4. Історичне значення творчості Арістотеля.
5. Міфи та реальність в праці Геродота “Історія”.
6. Давньогрецька драматургія. Історія виникнення.
7. Архітектурні пам'ятки Давньої Греції.
8. Центри античної культури у Північному Причорномор'ї.
9. Історія виникнення Олімпійських ігор.
10. Роль Дельфійського оракула у культурі Давньої Греції.
11. Еллінізм як якісно новий тип культури.
12. Видатні оратори Давньої Греції.
13. Скульптурне мистецтво Греції.
14. Культура скіфської доби на теренах України та її зв'язок з культурою Давньої Греції.

Література

1. Античная литература / Под ред. Тахо-Годи. – М., 1986.
2. Антична культура / Під ред. Тахо-Годі. – К.: Вища школа, 1976.
3. Античная цивилизация. – М., 1973.

4. Античность как тип культуры. – М., 1998.
5. *Арский Ф.* В стране мифов. – М.: Молодая гвардия, 1968.
6. *Арский Ф.* Перикл. – М.: Молодая гвардия, 1971. (Серия “ЖЗЛ”).
7. *Бартонек А.* Златообильные Микены. – М., 1991.
8. *Богаевский Б.Л.* Крит и Микены. Эгейская культура. – М., 1924.
9. *Боннар Андре.* Греческая цивилизация. I-III книги. – М.: Искусство, 1992.
10. *Бузескул В.П.* Введение в историю Греции. – Петербург, 1915.
11. *Бузескул В.П.* Открытия XIX и начала XX века в области древнего мира. Часть II. Греческий мир. – Петербург, 1924.
12. *Варшавский А.* Пеліка з ластівкою: Документальні новели. – К.: Веселка, 1982.
13. *Веннер Б.Р.* Искусство Древней Греции. – М., 1972.
14. *Вернан Ж.-П.* Происхождение греческой мысли. – М., 1988.
15. *Виндельбанд В.* Платон. – К., 1993.
16. *Винничук Л.* Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. – М.: Высшая школа, 1988.
17. *Воронкова Л.Ф.* В глуби веков: Ист. роман. – М., 1973. (О жизни и походах Александра Македонского).
18. *Гловацька Катерина.* Міфи Давньої Греції. – Київ: Веселка, 1991.
19. *Горбунов К.С.* Культура и искусство древней Греции. Для детей среднего возраста. – Л.: Изд. Гос. Эрмитажа, 1959. (Путешествие в прошлое по залам Эрмитажа).
20. *Дмитриева Н.А., Акинова Л.И.* Античное искусство: Очерки. – М., 1988.
21. *Диль Ш.* По Греции. – М., 1913.
22. Древняя Греция, Древний Рим. – М.: Олимп, ООО, Фирма “Издательство АСТ”, 1998.
23. Древняя Греция: Книга для чтения / Под ред. Д.П.Каллистова и С.Л. Утченко. – 3-е изд., доп. – М., 1963.
24. *Захаров А.А.* Эгейский мир в свете новейших исследований. – М., 1924.
25. *Зелинский Ф.Ф.* Древнегреческая религия. – К.: Синто, 1993.
26. *Златковская Т.Д.* У истоков европейской культуры. (Троя, Крит, Микены). – М., 1961.
27. История Европы. – М.: Наука, 1988 – Т. 1. Древняя Европа.
28. История и культура античного мира. – М., 1997.

29. *Кессиди Ф.Х.* От мифа к логосу. – М., 1972.
30. *Колобова К.М., Озерецкая Е.Л.* Как жили древние греки. – М., 1959.
31. *Колтинский Ю.Д.* Великое наследие Античной Эллады. – М., 1998.
32. *Кондратов А.М., Шеворошкин В.В.* Когда молчат письма. Загадки древней Эгеиды. – М.: Наука, 1970.
33. *Корж Н.Г., Луцька Ф.Й.* Из скарбниці античної мудрості. – К., 1988.
34. *Кругликова И.Т.* Античная археология. – М., 1984.
35. *Куманецкий К.* История культуры Древней Греции и Рима. – М., 1990.
36. *Кун М.А.* Легенди і міфи Стародавньої Греції. – К: Мистецтво, 1996.
37. *Левек П.* Эллинистический мир. – М., 1989.
38. *Ленцман Я.А.* Рабство в микенской и гомеровской Греции. – М., 1963.
39. *Лихтенберг Ф.Р.* Доисторическая Греция. – СПб., 1913.
40. *Лосев А.Ф., Тахо-Годи А.А.* Платон и Аристотель. – М.: Молодая гвардия, 1993. (Серия “Жизнь замечательных людей”).
41. *Лосев А.Ф.* Дерзание духа. – М., 1989.
42. *Лосев А.Ф.* Античная мифология в ее историческом развитии. – М., 1957.
43. *Лосев А.Ф.* Гомер. – М., 1960.
44. *Лурье С.Я.* Письмо греческого мальчика. – М., 1966.
45. *Лурье С.Я.* Язык и культура микенской Греции. – М.; Л., 1957.
46. *Лурье С.Я.* Заговорившие таблички. – М., 1960. (О расшифровке крито-микенской письменности).
47. *Лурье С.Я., Ботвинник М.Н.* Путешествие Демокрита: Повесть. – М., 1964.
48. *Мейерович М.* Шлиман. –
49. М.: Молодая гвардия, 1938. (“Жизнь замечательных людей”).
50. Мифология Древнего мира. – М., 1977.
51. *Нейхардт А.А.* Легенды и сказания Древней Греции и Древнего Рима. – М., 1987.
52. *Нейхардт А.А., Шишова И.А.* Семь чудес света. Книга для чтения в V классе. – М.: Учпедгиз, 1960.
53. *Нерсянц В.С.* Сократ. – М.: Наука, 1984.

54. *Ницше Ф.* Рождение трагедии, или Эллинство и варварство. Соч. в 2-х т. – М., 1990.
55. *Парандовский Я.* Мифология. Верования и легенды греков и римлян / Пер. с польск. – М., 1971.
56. *Петров В.П.* Скифы: Мова і етнос. – К., 1968.
57. *Підлісна Г.* Світ античної культури. – К., 1989.
58. *Платонов В.Н., Гуськов С.И.* Олимпийский спорт. – К., 1994.
59. *Плутарх.* Слава далеких веков. – М., 1964.
60. *Плутарх.* Знаменитые греки. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1968.
61. *Полевой В.М.* Искусство Греции. Древний мир. – М.: Искусство, 1970.
62. *Сергеенко М.Е.* Падение Икара: Повесть. – М., 1963.
63. *Скрихинская М.В.* Древнегреческий фольклор и литература о Северном Причерноморье. – К.: Наукова думка, 1991.
64. Словник античної міфології. – К.: Наукова думка, 1985.
65. *Соколов Г.И.* Акрополь в Афинах. – М.: Просвещение, 1968.
66. *Триз Д.* Фиалковый венец / Пер. с англ. – М., 1964. (О жизни афинского государства в V в. до н.э.).
67. *Тудоровская Е.А.* Троянская война и ее герои. – Л., 1964.
68. *Тронский И.М.* История античной литературы. – М.: Учпедгиз, 1947.
69. *Хавин Б.Н.* Все об олимпийских играх. – 2-е изд., доп. – М.: Физическая культура и спорт, 1979.
70. *Чаньшиев А.Н.* Аристотель. – 2-е изд., доп. – М.: Мысль, 1987.
71. *Шанін Ю.* Міфи і люди Олімпії. – К.: Веселка, 1980.
72. *Штоль Г.* Шлиман. Мечта о Трое / Пер. с нем. – М.: Молодая гвардия, 1965. (“ЖЗЛ”).
73. *Штоль Г.* Боги и гиганты / Пер. с нем. – М.: Наука, 1971.
74. *Щеглов А.Н.* Подвиги Геракла. По памятникам Херсонеса Таврического. – Л., 1964.
75. *Черников С.С.* Загадка золотого кургана. Где и когда зародилось скифское искусство. – М.: Наука, 1965.
76. *Граков Б.Н.* Скифы: Научно-популярный очерк. – М., 1971.
77. *Смирнов А.П.* Скифы. – М.: Наука, 1966.
78. *Брашинский И.* Сокровища скифских царей. Поиски и находки. – М.: Наука, 1967.
79. *Штамбок А.* Из царства Атея и Неаполь Скифский. – М., 1968.

Стародавній Рим

Чотири періоди розвитку культури Стародавнього Риму: *етруський* (VIII – II ст. до н.е.), *царський* (VIII – VI ст. до н.е.), *Римської республіки* (510-31 р.р. до н.е.), *Римської імперії* (31 р. до н.е. – 476 р. н.е.).

Легенди і факти про заснування Риму. Традиції етруських та латинських племен в римській культурі. *Патриції та плебеї. Сенат, трибуни. Пунічні війни з Карфагеном.*

Повстання рабів під проводом Спартака у 71 р. до н.е. Полководець *Помпей* та патрицій *Гай Юлій Цезар*. Заколот у Сенаті проти Юлія Цезаря у 44 р. до н.е. *Антоній та Клеопатра.*

Період правління Октавіана Августа (30-14 р. до н.е.) – “золотий вік” римської держави. Розквіт науки та технічних знань. Літературно-наукова діяльність *Марка Теренція Варрона*. Блискучий розквіт римської поезії. Діяльність покровителя поетів та поезії *Мецената*. Поезія *Вергілія, Горація*. Національна епопея Вергілія “Енеїда”. Поема “Про природу речей” *Лукреція Кара*. Розвиток ораторського мистецтва *Марк Туллій Цицерон* (106-43 рр. до н.е.).

Розвиток римської релігії. *Анімістичні та тотемістичні риси релігії. Римські авгурії. Греко-римський пантеон богів. Виникнення християнства.*

Технічні досягнення та мистецтво римлян. Спорудження мостів, шляхів, водопроводів. Винайдення арочного перекриття в архітектурі та бетону в будівництві. Римські *форуми, терми, амфітеатри, тріумфальні арки*. Найвидатніші римські архітектурні споруди: *Колізей, Пантеон* тощо. Живопис міста *Помпей*. Мистецтво римського реалістичного скульптурного портрета.

Причини падіння Римської імперії у 476 р. н.е.

Контакти населення території України античного періоду з римлянами. Римські скарби у Києві. Греко-римські традиції та Україна.

Значення римської культури для світової цивілізації.

Реферати

1. Особливості культури етрусків та її зв'язок із римською культурою.
2. Архітектура та будівництво Давнього Риму.

3. Масові видовища у Стародавньому Римі.
4. Мистецтво римського реалістичного скульптурного портрета.
5. Вплив культури Стародавнього Риму на європейську культуру наступних епох.
6. Місто-держава Ватікан. Історія та сучасність.
7. Спільність обрядовості народів Західної Європи та України.

Література

1. Древний Рим. Книга для чтения / Под ред. Д.П.Каллистова и С.Л.Утченко. – 3-е изд., доп. и перераб. – М.: Просвещение, 1969.
2. Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. – М.: Наука, 1969.
3. Бадак А.Н., Войнич И.Е., Волчек Н.М. и др. История Древнего мира: Древний Рим. – Минск, 1998.
4. Блаватский В.Д. Архитектура древнего Рима. – М., 1939.
5. Винтер Р.Д. Очерки истории Римской империи. – Ростов-на-Дону: Изд-во “Феникс”, 1995.
6. Древнеримская живопись. – М., 1966.
7. История древнего Рима / Под ред. В.И.Кузищина – М.: Высшая школа, 1993.
8. Кнобе Г.С. Древний Рим. История и современность. – М., 1986.
9. Кобылина М.М. Искусство Древнего Рима. – М., 1939.
10. Ковалев С.И. История Рима. – Л.: Изд-во ун-та им. А.А.Жданова, 1948.
11. Ковельман А.Б. Риторика в тени пирамид. Массовое сознание римского Египта. – М., 1988.
12. Кравчук А. Закат Птолемеев. – М.: Наука, 1973.
13. Культура Древнего Рима: В 2 т. / Под ред. Е.С.Голубцова. – М.: Наука, 1985.
14. Ливий Тит. История Рима от основания города: В 2 т. – М.: Наука, 1985.
15. Лосев А.Ф. Философия, мифология, культура. – М., 1991.
16. Машкин Н.А. История Древнего Рима. – М., 1956.
17. Мифология Древнего мира. – М., 1977.
18. Момзен Т. История Рима. – СПб., 1993.
19. Кондратов А.Н. Этруски – загадка номер один. – М.: Знание, 1977.

20. *Неронова В.Д.* Этрусские города-государства в Италии. – М.: Наука, 1989.
21. *Немировский А.И.* Этрусское зеркало. – М., 1969.
22. *Буриан Я., Моухова Б.* Загадочные этруски / Пер. с чешск. – М.: Наука, 1970.
23. *Немировский А.И.* Слоны Ганнибала: Ист. роман. – М., 1963.
24. *Парандовський Я.* Міфологія. Вірування та легенди стародавніх греків та римлян. – К., 1977.
25. *Утченко С.Л.* Цицерон и его время. – М.: Мысль, 1973.
26. *Остерман Л.* Римская история в лицах. – Москва: О.Г.И., 1997.
27. *Плутарх.* Знаменитые римляне. Жизнеописания выдающихся деятелей Древнего Рима. – М., 1964.
28. *Соколов Г.И.* Искусство Древнего Рима. – М.: Искусство, 1971.
29. *Чубова А.П.* Искусство Европы I-IV в.в. Европейские провинции Древнего Рима. – М.: Искусство, 1970.
30. *Амусин И.Д.* Находки у Мертвого моря. – М.: Наука, 1965.
31. *Каждан А.П.* От Христа к Константину. – М., 1965.
32. *Сенкевич Генрик.* Камо грядеши. (Роман о первых христианах в Римской империи). – (Любое издание).
33. *Джованьоли Р.* Спартак: Ист. повесть / Пер. с итал. – Л., 1972. (Любое издание).
34. *Езерский М.В.* Сила земли. – М.: 1964. (О борьбе братьев Гракх за наделение крестьян землей в Древнем Риме).
35. *Сергеенко М.Е.* Простые люди древней Италии. – М.; Л.: Наука, 1964.
36. *Сергеенко М.Е.* Ремесленники Древнего Рима. – Л.: Наука, 1968.
37. *Суздальский Ю.П., Селецкий Б.П., Герман М.Ю.* На семи холмах. Очерки культуры Древнего Рима. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1965.
38. *Троцила Ю.С.* Хрестоматия по истории древнего мира. – М., 1980.
39. *Утченко С.Л.* Кризис и падение Римской республики. – М.: Наука, 1965.
40. Хрестоматия по истории Древнего Рима / Под ред. В.И.Кузищина. – М.: Высшая школа, 1987.
41. *Шифман И.Ш.* Цезарь Август. – Л., 1990.